

En annen verden er mulig - men ikke uten fagbevegelsen

Taler

Knut Kjeldstadli

Dato

27 januar 2008

Omstendigheter

Trondheimskonferansen - Samling for felles kamp for arbeid og faglige rettigheter

- 1 En amerikansk senator, Hurt, fra delstaten Wyoming skulle holde tale for fangene i et fengsel. Han begynte cit - izens, men kom til å tenke på at de jo ikke hadde medborgerlige rettigheter. Så han startet på nytt - pris - oners, altså fanger, men syntes det var pinlig å understreke at de satt i fengsel. Så han sa:
5 "Well, I am glad to see somany of you here today".

Jeg er glad for å se så mange her i dag, fordi Trondheims-konferansen er et av de viktigste politiske verkstedene i riket. Trondheims-konferansen trengs.

- 10 Den trengs, fordi: Hvem skulle ha trodd at et land som Argentina, som i sin tid var nummer ti i levestandard i verden, i åra rundt 2000 skulle ha havnet i en situasjon der også middelklassehusmødrene gikk på gatene og slo på grytelokk i protest, fordi grytene var tomme, der i oktober 2002 27,5 prosent levde i
absolutt fattigdom og ikke kunne ete seg mette, der 57,5 prosent var under
15 fattigdomsgrensa, og ikke hadde nok til både mat, klær, hus og skolegang. Hver dag, hver eneste dag fra 1990 til 2003 døde 55 unger, 35 voksne og 15 eldre av sykdommer knyttet til sult.

- Konferansen trengs, fordi: Hvem i alle land hadde drømt at den sterke tyske
- 20 fagbevegelsen skulle komme i en situasjon der ansatte i private posttjenester i høst gikk ut i aksjoner for ikke å bli pålagt en minstelønn på sju og en halv euro, og for å få solgt arbeidskrafta si ned til fem euro, 42 kroner. Halvannen millioner tyskere har i dag en timelønn på under fem euro.
 - 25 Konferansen trengs, fordi: Hvem ville i sin tid trodd at reallønna for arbeidsfolk i USA skulle gå ned fra 1970-tallet?

Konferansen trengs, fordi: Den forholdsvis - forholdsvis - skjermete økonomien i olje-Norge har skapt en stemning av at dette kan ikke hende her. Men så ser vi
30 at kampen for en anstendig alderdom står her, som i andre land. Så ser vi at børsene, også Oslo børs, nå snakker om en verdensomspennende krise for finanskapitalen, den verste på 60 år.

Så lenge dette rammer rikinger og dem som gjerne vil bli rikinger raskt uten å
35 arbeide, kan vi ta det med ro. På en måte er dette "tenk på et tall"-leiken; kursfallet angår ikke realverdier. Og hadde ikke rådmenn og ordførerne i norske kommuner gått inn i høyrisikopapirer fra amerikanske kriseridde banker, kunne også rådmenn og ordførere sovet godt om natta. Men kostnadene ved kriser kan bli veltet over på vanlige folk - økte renter, stans i investeringer, oppsigelser,
40 nedlegging, ledighet. Jeg veit at akkurat nå snakker arbeidsgiverne om mangel på arbeidskraft; vi skal ikke lenger tilbake enn 1990-åra da ledigheten i Norge var oppe i seks prosent. Den kan komme som julekvelden på kjerringa. Men den kommer ikke uforberedt på dem som har den politiske beredskapen fra Trondheims-konferansen.

45 Den fortjenesteorienterte markedsøkonomien, kapitalismen, er historisk sett et merkelig dyr. Det er et system som ikke kan være i likevekt, som må vokse eller råke ut i krise. "Akkumuler - eller dør, det er Moses og profetene", skreiv Karl Marx. I USA sender nå 0,4 prosent nedgang i omsetning under julehandelen i
50 desember sjokkbølger ut i økonomien.

Enten ekspansjon - eller krise.

Ekspansjon - fordi konkurransen presser konsernene til å bli større for overleve,
55 blant annet ved stordriftsfordeler.

Ekspansjon - også geografisk, fordi slik kan de flytte virksomhet og kutte kostnader. Finske Nokia har vært sett som et under; på torsdag (24/1 2008) meldte NTB at avdelinga i Bochum i Tyskland med 2300 ansatte skal flyttes til
60 lavlønnslandet Romania.

Ekspansjon - fordi konsernene skal plassere seg strategisk for å vinne i framtidig konkurranse; derfor krever de ikke bare overskudd, men superfortjenester på 15-20 prosent for ikke å legge ned et foretak. Fredag (25/1 2008) meldte

Aftenposten at Nokia hadde økt omsetningen med 44 prosent og hadde 40 prosent av markedet for mobiltelefoner, samtidig legger de ned i Bochum.

70 Ekspansjon - fordi eiere og ledelse mener de må tjene så mye at luksusforbruket deres demonstrerer hvor imponerende sterkt konsernet er.

Og ekspansjon fordi disse folkene personlig er grådige og griske, vil noen si? Jo da, sikkert det også. Bare spør hvorfor John Fredriksen ble økonomisk landssviker. Bare spør bataljonen av gylne fallskjermesoldater. Men poenget er at
75 dette er et system. Sjøl den grønneste, mest idealistiske nikkerskapitalist må følge de spillereglene som økonomien byr. Ellers er han ute av dansen.

Derfor ser vi noen like systemtrekk nasjonalt og internasjonalt - i Trondheim, Tønder, Toronto og Tokyo. Den kapitalistiske markedsøkonomien trenger inn
80 i nye områder, hjulpet fram av nyliberale frislepp av reguleringer. Konsernene må finne utganger fordi den klassiske industrikapitalismen i Nord har nådd en grense for vekst; folk kjøper ikke så mange elektriske tannbørster, dessuten lages børstene billigere på Taiwan. Da må konsernene inn i områder der de tidligere ikke opererte.

85 Det betyr for det første etablering i nye land og inn i markeder i Sør, i form av en ny imperialisme. Philip Morris - eier av Kraft Food som igjen eier Freia - har aleine større omsetning enn 144 stater.

90 Det betyr videre å finne en utvei til vekst ved å trenge inn i områder i livene våre, der kjøp og salg ikke rådde tidligere. Jeg leste om et nytt firma; konseptet var å kjøpe julepresanger til ungene til folk som ikke synes de har tid til dette sjøl.

Det betyr i Norge ikke minst å vokse inn i samfunnsområder som tidligere var
95 organisert av fellesskapet. Presset for privatisering, mot velferdsstat, henger sammen med den typen informasjons- og tjenestekapitalisme som nå dominerer i Nord. Når tjenester står for grovt to tredeler av økonomien; da må ekspansjonen komme her.

100 Det betyr å kommersialisere tjenester - pensjon, helse, sosial, utdanning, vei, bane, buss, renovasjon, energi. Et gode som vann, som en skulle mene var den djupeste menneskerett fordi det er absolutt nødvendig for å leve, blir gjort til vare.

Jeg veit ikke om noen av dere er gamle Donald-lesere? Men det minner meg om en serie som het Gullhjelmene, der eieren av hjelmen fikk full makt over verden. Skurken Gullstein hadde da til plan å montere en luftmåler på alle i verden - og så skulle de betale fem øre for hvert pust, ti for hvert sukk. - Det var noe før
 110 inflasjonen, som en skjønner.

Denne systematiske tvangen - ikke den private trangen - men tvangen til akkumulasjon av kapital springer ut av den innerste kjernen av systemet. Vekst eller krise. Men nå veit vi også følgende: Verdenshistorisk har kurven for CO₂-
 115 utslipp fulgt kurven for vekst. Og vi veit at CO₂ betyr oppvarming, smelting, havstigning, ørkenlegging. Om Himalayas ismasser smelter, vil først Ganges og Brahmaputra gå i en flom ingen har sett maken til, så vil deltaet tørke ut og bli en ørken ingen tidligere har sett. 1,5 milliarder mennesker blir berørt - og må flytte på seg. Historias store folkevandringer blir da noen håndfuller til
 120 sammenlikning. Og så trøster vi oss med hjemlig søppelsortering, kvoter og at framtidig snedig teknologi vil fikse brasene. Alt bra om teknologi, jeg har sjøl jobbet med teknologihistorie. Men å redusere prosentandelen av utslipp hjelper bare måtelig hvis totalveksten går i taket. Går i det taket som jorda ikke kan bære. Det går sjølsagt an å si med franskekongen Ludvig 14. før revolusjonen,
 125 "etter oss kommer syndfloden". Men unger og barnebarn blir neppe spesielt happy for å bade i den flodbølgen.

Så hva er konklusjonen? At hver og en av oss skal brette melkekartonger og kjøpe varige lyspærer. Jo da, sikkert greitt nok. Men husholdningene er ikke
 130 sjølve drivkrafta i veksten. Sett fra kapitalsynspunkt er det likegyldig om den selger til militæret, til andre produsenter eller til individuelle forbrukere, bare den får solgt. Familienes forbruk er bare én utgang; det er ett ledd i det økonomiske kretsløpet, en hjelpemotor, men ikke hovedmotoren.

135 Så hvordan kan en stille seg til et system som må skape krise hvis det ikke kan vokse slik at det truer livsgrunnlaget? Hva skal være svaret stilt overfor den internasjonale kapitalismen? Ser vi utover i verden, ser vi tre måter å møte utfordringene fra den globaliserte kapitalen på, tre typer fagbevegelse.

140 Business unionism er økonomisk orientert; den satser på et partnerskap med bedriftene. Den finnes i en vestlig variant, med classesamarbeid nedenfra, som i Australia, og i en østlig mer autoritær variant, direkte statsstyrt som i Indonesia

145 eller Kina eller indirekte som i Malaysia. Denne retninga søker å samarbeide med bedriftene om slikt som produktivitetsutvikling, å finne fram til salgbare nisjeprodukter osv. De satser på å være ansatt hos og støtte bedriftsvinnerne i den globale konkurransen, men da til gjengjeld få goder for dem som er ansatt. I noen konserner er det felles avtaler, som gir rett til forhandlinger og organisering på konsernbasis. Men dette er unntak. Oftest er det lokale forhandlinger, der 150 det har vært vanskelig å få til en reell internasjonalisme.

Type to er en statlig orientert eller korporativ fagbevegelse, som satser på å nå fram ved å samarbeide med myndigheter om lovgivning og regulering. Noen er tilknyttet et parti, andre ikke. De prioriterer arbeidet overfor ulike myndigheter, 155 ILO, FN-komiteer, EU eller WTO. Det er kalt korporatisme på globalt plan, et trepartssamarbeid mellom stat, kapital og fagbevegelse for å prøve å regulere forholdene gjennom lovgivning.

Den tredje typen er en sosialt orientert fagbevegelse, rettet inn på motstand, 160 mot kapitalen, om nødvendig også mot staten. Én arbeidsform er kampanjer for andre. Havnearbeiderstreiker er kjent fra langt tilbake, også for å støtte sjøfolk. Kampanjer mot konserner har tvunget dem til innrømmelser. Nestlé ble presset til ikke å pushe kunstig barnemelk i fattige land, som Peru. Internasjonal fagbevegelse har organisert kampanjer for rett til organisering blant Coca Cola- 165 arbeidere i Guatemala. Det har også vært globalt orienterte arbeidskamper, av to typer. I den ene vinnes en lokal konflikt ved å mobilisere internasjonal støtte. I den andre typen blir en lokal konflikt utkjempet lokalt, og arbeiderne kan vinne fordi bedriften er strategisk plassert i en produksjonskjede slik at en streik kan få vidt omspennende virkninger.

170 Internasjonalt diskuteres nå muligheten for å utvikle en slik ny, sosial fagforeningsbevegelse, en "social movement unionism", ja en "global social unionism". Hva er det? En fagbevegelse som mener at det finnes motstandere, som ikke tror at trepartssamarbeidet er historiens mål og mening. Som er aktiv, 175 aktivistisk. Som tar opp temaer knyttet til arbeid, men også kan berøre livene våre som beboere og forbrukere, som samfunnsmedlemmer. Denne fagbevegelsen går ut over arbeidsplassen og rekker ut mot lokalsamfunnet. Den tenker i langvarige strategiske allianser. Derfor samarbeider denne typen fagbevegelse med andre bevegelser og organisasjoner. Den søker allianse med 180 brukere og klienter. Den organiserer også dem som ikke er i heltids lønnsarbeid - de på deltid, arbeidsløse, på attføring, "sjølstendig arbeidende" som i realiteten

kan være et finere navn på undersysselsatte, som polske reingjørere i Norge i dag, gateselgere, de marginale. Den ville følge arbeidskamerater når de må forlate
185 arbeidsplassen, være deres advokater inn i for eksempel NAV-systemet. Den organiserer breitt av moralske grunner, men også av egen interesse, for at det ikke skapes et underproletariat.

En slik faglig sosial rørsle har vært en politisk, demokratiserende kraft - i Brasil,
190 Sør-Afrika og Sør- Korea. Og den finnes i noen av de faglige internasjonale, i global unions. Ett eksempel er Det internasjonale transportarbeiderforbundet, som både har engasjert seg i arbeidskamper og politisk, for eksempel for å redde den iranske organisatoren av bussjåførene i Teheran, Mansour Osanloo, som regimet prøver å knekke.

195 Hva med Norge? Det er vel riktig å si at hovedstrømmen i LO har fulgt den statsorienterte, politiske linja, med samarbeid med stat og kapital, med staten inne i tariffoppgjør, og dessuten har biter av den første typen, businessforeninga som satser på at akkurat den bedriften en sjøl er på, skal bli vinner i
200 konkurransen. Forståelig - ja; klokt i det lange løp - nei. Det må være en rar og bitter dram å svelge for de tillitsvalgte i Norske Skog som så seg tvunget til å være med på å legge ned Union, at nå hogger de også ned andre foretak i konsernet.

Men kanskje har vi i Norge også, ikke en ferdig faglig sosial bevegelse, men
205 tilløpene til en slik rørsle - LO i Trondheim, LO i Oslo og andre plasser, lokale foreninger som jobber godt, også blant lærerne og sjukepleierne, For velferdsstaten, Kvinner på tvers, og så ikke minst Trondheims-konferansene. Jeg sier tilløp, for å ønsketenke og lure seg sjøl når det gjelder styrken på en sosial bevegelse, er som å pisse i buksa en vinterdag, varmt et øyeblikk, så liddelig
210 ubehagelig.

Hvor henter en fagbevegelse som ser seg som en sosial rørsle sin styrke? - Seks svar: en sixpack av å være mange, være, sjølbevisst, kyndig, kampvillig, alliansebyggende, samfunnspolitisk.

215 Mengde først. I kraft av mengde har fagbevegelsen og andre folkelige bevegelser i Norge vært en garanti for demokratiet. Det finnes kapitalismer og kapitalismer. I vår historie har makta hos de mange balansert ut deler av den utenomparlamentariske makta hos dem med penger, dem med kontrollen over
220 media. - Gratulerer og lykke til med Arbeideravisa i Trondheim, forresten. Men

dette kan eller vil ikke borgerlige politikere av typen Hagen og Sponheim skjønne, at en interesseorganisasjon ikke er en interesseorganisasjon; at det er forskjell på Fagforbundets titusener av jenter i underordnet, slitsomt og dårlig
225 betalt arbeid og Rederforbundets få menn. Fagforbundet sikrer demokratiet, Rederforbundet truer det.

Skal fagbevegelsen forbli mange, bli flere, trengs god, gammeldags organisering. Siste LO-aktuelt har stoff om dette. Men lær også av Hans Berntsen. Han kom
230 fra Rana, var ansatt i Arbeidsmandsforbundet en mannsalder som omreisende agitator. Berntsen stiftet i alt 400 fagforeninger, langs jernbanen, på anleggene. Og der uti ødemarka kjørte han på med det tunge skytset. De fagorganiserte skulle få gode hus, feite retter, den beste vinen og de smukkeste pikene! Nå er jo de smukke pikene sjøl organisert i Arbeidsmandsforbundet, så vi trenger ikke si
235 som Berntsen. Men hvordan kan fagbevegelsen i dag mane fram bildet av noe som folk ønsker seg like intenst som de smukke pikene rallarne så for seg der de satt oppå vidda?

Så sjølbevissthet. Det er slagg i arbeiderbevegelsen når det gjelder fagbevegelsen
240 og partiene. Ifølge en leninistisk partiideologi skulle bevisstheten føres inn i massene fra en politisk elite. Ifølge sosialdemokratisk teknokratisk tenking veit ekspertene best. Mot dette må vi sette en fagbevegelse som er og ser seg som sjølstendig. Som det het i Kristiania-forslaget i DNA 1923: Forholdet til partiet må hvile på gjensidig tillit og likestilthet, uavhengighet og suverenitet. Partiet
245 skal ikke oppfatte seg som fagbevegelsens overordnede. - Og har ingen grunn til det; det tenkes ikke bedre og djupere i partiene enn i fagbevegelsen, verken den gang eller i dag.

Som tredje kilde til styrke: Kyndighet. Arbeidstakerne kan. Én side ved å ha en
250 god jobb er å få gjøre en god jobb. Vi trenger en helt annen tenking om hva de ansatte kan, om hvordan de har erfaringer som ikke er nyttiggjort. Den internasjonale revolusjonære Tom Paine, aktiv både i den amerikanske frigjøringskrigen og i den franske revolusjonen, skreiv i boka si The Rights of Man i 1790-åra: "Det finnes i mennesket en mengde av fornuft som ligger i en
255 slumrende tilstand, og som, med mindre noe stimulerer den til handling, vil forsvinne sovende i grava." Svaret til dagens management-ideologi, førerdyrkinga i arbeidslivet, må være å hente fram den mengde av fornuft, som Tom Paine sier, som er blant folk flest.

Ett historisk døme: På spadefabrikken på Spigerverket i Oslo fikk de i sin tid en lang rekke knekte spader i retur fra jernbaneanlegget i Nord-Trøndelag. De skjønte ikke hva det skyldtes - inntil en dro og snakket, ikke med overingeniøren, men med anleggsarbeiderne. Grunnen: Stive spader som knakk i blåleira. Da kunne de minske karboninnholdet og lage gode spader med den nødvendige svikten.

Et nåtidsdøme - forsøkene med modellkommune i Verdal. Folk - med spaden, med maskinen, med bekkenet, med PCen - må komme fram med det de veit; bidra til bedre organisering - men til gjengjeld skal de ha full sikkerhet for og kontroll over egen jobb. Kyndighet henger i hop med myndighet, makt, råderett over eget arbeid, med demokratiet.

På vei mot en slik anerkjenning av kyndighet må det også skje noe med skolen. Den bokskolen vi har, er nok grei for mange, men den er stikk mot fagarbeidets og den tradisjonelle yrkesskolens måte å lære på: å se og gjøre, ikke lese og høre. At skolen treffer gutter, fra arbeiderklasse og også fra minoritetene, som et slag i ansiktet, er et stort svik.

Fjerde boks, hva rommer den? Kampvilje. Vilje til å stå på. Til grunn for fagbevegelsens makt, i bønn, ligger jo at medlemmene, lønnsarbeidere, leverer et etterspurt gode, sin egen

arbeidskraft, som de kan trekke tilbake - ved å si opp, om nødvendig ved streik. Uten arbeidskraft stanser kapitalen.

En kar som het Samuel Gompers, den første formann i AFL, American Federation of Labour, svarte med ett ord da han en gang ble spurt om fagbevegelsens mål: More! Mange lønnstakere har gode og greie grunner til å ønske mer, fordi det er tungt å få det til at de skal ha en lønn å leve av. Men allment går det ikke med mer, ikke for folk i min lønnsklasse og oppover. Når det er slik at den kapitalistiske veksten må ha grenser her på jorda, at ikke alle kan få mer, så reiser spørsmålet om radikal omfordeling seg. Den nye innsikten vi har om klima og andre økologisspørsmål, begrunner klassiske sosialistiske tanker om omfordeling, utjamning, likhet, rettferdighet, nesten enda skarpere enn tidligere. Så lønnskamp - for mange, ja. Men også jobbsikkerhet, å ikke bli slitt ut som en klut, å ikke bli tråkket på som en ting, å kunne jobbe under mindre autoritære forhold enn dagens dyrking av den sterke sjefen - som for

300 øvrig er nokså patetisk når en ser hvem disse påståtte geniene egentlig er.

Fem: Allianser. Det arbeiderbevegelsen i sin tid gjorde, fra 1880-åra, var ikke å organisere en allerede enhetlig arbeiderklasse. Bevegelsen samlet grupper som kunne stå langt fra hverandre - fagstolte fagarbeidere nektet å bruke det samme venterommet som ufaglærte dagarbeidere på det kommunale arbeidskontoret i Oslo. Men arbeiderbevegelsen samlet dem, ved å understreke hva de hadde til felles - og ikke minst ved å argumentere for at de hadde en felles motstander i kapital og borgerskap. Jobben er den samme i dag, å bygge opp en allianse, om enn i en annen type klassesamfunn enn for hundre år sia.

310 Alliansen må for det første slå bru over skillet private - offentlige arbeidstakere. Vi i offentlig sektor, i Tjenestemannslaget og andre, må støtte når det trengs i det private. Vi har for lett med å ignorere næringspolitikk, var treige med å rykke ut når kampen stod om Union i Skien. Hvorfor skal da fagorganiserte i det private støtte oss den dagen det måtte komme framstøt mot for eksempel universitetene?

Det trengs videre en allianse som spenner over de 15 prosent fattige, de 40 prosent arbeidsfolk og brorparten av de 40 prosentene langtidsutdanna mellomag. Lett er det ikke - middelklassefolk snakker dritt om køntri og grilling; folk på golvet synes middelklassefolk er arrogante drittsekker eller urealistiske idealister, alt etter som. Men det er jobben som må gjøres.

Det trengs også, i fagbevegelsens opplyste egen interesse, å nå ut til innvandrere, til minoritetene; arbeidet som skjer i Fellesforbundet overfor de polske bygningsarbeiderne er ett eksempel. På LO-kongressen har det én gang vært én delegat med minoritetsbakgrunn, fra Tolkeforbundet. Trondheims-konferansen er noe mer sammensatt, men ikke mye. Husk da på Carl Jeppesen, dansk sigarmaker og børstebinder, formann i DNA, redaktør av avisa Social-Demokraten (nå: Dagsavisen), og hovedstadens første arbeiderordfører. I den egenskapen kom han på Slottet, og kongen sa til ham, at "De har gjort det bra her i landet, De Jeppesen". Som svarte: "Det ku man jo oss sige om Dem." Kanskje en ny Jeppesen kan komme fra den vervingen som nå skjer.

335 Og endelig - alliansen må gå til andre sosiale bevegelser. I Oslo 2005 samarbeidde LO i Oslo, Utdannings- og Sjukepleierforbundene med ATTAC, Latin-Amerika-grupper og andre for en ny politikk. Foreningene for

340 funksjonshemmede er samarbeidspartnere overfor NAV. I går, 26/1, var det en global aksjonsdag, der ATTAC stod for et norsk bidrag, for rimelige medisiner til alle. Her kunne en sosial fagbevegelse vært med.

345 Da kan vi tømme siste boks i sixpacken: Samfunnspolitik. Det var en fagforeningskar i Oslo før krigen med oppnavnet Kal Skrika. Da det kom forslag om at foreninga også skulle bevilge til NKP, sa han. "Skal vi blande politikk inn i detta også nå?" Og det er akkurat det vi skal. Fagbevegelsen har vist at den kan tenke breitt samfunnspolitisk, ta initiativer og ledelse. Det viste LO Trondheim ved kommunevalget i 2003 og delvis i 2007; det viste delvis LO i den rolla organisasjonen spilte for en ny regjering foran valget 2005.

350 Og dette er nødvendig, fordi en trang trade-unionisme ikke duger. Vi trenger mer enn more! Sjøl om vi har hatt historisk flaks her på toppen av kloden, vil kapitalismens ekspansjon melde seg, igjen og igjen. Som trussel mot jobbsikkerhet og sosial trygghet. Som skaper av ulikhet og urettferdighet -
355 hjemme og globalt. Som et angrep på naturen og vår mulighet til å overleve på en sivilisert måte.

Om dette er rett, må vi begynne å stille spørsmålet: Går det noen vei i annen retning? Kan vi bevege oss slik at vi ikke hele tida er på defensiven? Da må vi vite
360 hvorhen vi vil. Det er ikke sant som det sies, at veien blir til mens man går, det er bare sant for dem som synes det er likegyldig hvor en havner. Fagbevegelsen må diskutere det jeg vil kalle strukturreformer, reformer som kan minske avhengigheten vår av marked, konkurranse og akkumulasjonstvang.

365 En strukturreform er:

- 1) en endring på halvlengde, som tar tak i et grunntrekk i samfunnet, "systemet",
- 370 2) som øker makta for folkelige krefter og svekker kapitalinteresser, øker makta til dem som jobber og gir demokratisk valgte myndigheter større innflytelse på bekostning av børser, spekulanter og konserner,
- 3) som derfor gjør det lettere å rykke fram igjen i neste runde,
- 375 4) som endrer "spillet" regler, legger føringer og derfor ikke er lett å reversere, og

380 5) som ideelt er "eksemplarisk", altså er et døme på, foregriper retningen og det målet en vil arbeide i retning av. Å trenge privat kapital ut av pensjonsfeltet hadde vært én slik reform, likelønn en annen.

Slike strukturelle skift må forankres hvis de ikke lett skal snus. En første måte å
385 forankre på, er institusjonelle endringer: Det kan innføres lovgivning- og finansierings- og rådgivningsordninger som gjør det praktisk lett og økonomisk rasjonelt å satse på samvirke, eller ansatteide bedrifter. En annen måte å forankre en endring på, er å bringe nye aktørgrupper på banen, som har interesse av strukturreformen og vil kjempe for den. Det var dette Høyre var i ferd med å få
390 til andre veien i forrige regjeringsperiode - ved å slippe til nye grupper av eiere, ansatte, foreldre og elever i en privatskolesektor. En tredje måte er å skape nye materielle fakta: Realiserer en et høyhastighetstog, kan flytrafikken bremses. Valget av tekniske spesifikasjoner kan frigjøre en fra visse leverandører. Ikke Microsoft, men Linux.

395

Nå kan en si, venstresida står trolig i en defensiv; den politiske konjunktoren går ikke mot venstre. Men likevel trenger vi forslag om endringer, konkrete bilder av hvordan det kan være, for å skape den entusiasmen som trengs.

400 Og ting kan snu seg. Noen mener kapitalismen har vunnet en evig seier. Nå kan jeg som historiker være yrkesskadd når det gjelder tid. Men jeg må minne om at i hinduisk tidsregning er måleenheten at guden blunker en gang med øyelokket. Kloden vil bestå i fem-seks milliarder år. Det har vært mennesker her på berget i 12 000 år etter istida. Synderlige innslag av marked har vi Norge hatt i 150 år;
405 guden har knapt begynt å lee på ett øye.

Verdenshistorisk kan kapitalismen bli en parentes. Det ene sikre er at verden før har endret seg radikalt; det vil den også gjøre framover - det være seg til det verre eller det bedre. Noen vil mene at strukturelle endringer bør føre til en
410 annerledes, mer human og bærekraftig variant av markedøkonomien. Sjøl mener jeg altså at kapitalismens ekspansjon vil melde seg igjen og igjen, slik det ikke finnes noen garanti for at "den nordiske modellen" varer, at Norge skånes, når siste oljeskvetten er pumpet opp. Derfor må strukturreformene være del av en ferd mot en etterkapitalistisk økonomi, som jeg vil kalle det 21. hundreårets
415 sosialisme. Men sjøl om en nå ikke er enig om målet på sikt, går det an å gå

sammen om slike endringer, dersom en iallfall er enig i kursen. Det dreier seg ikke å tegne detaljerte kart over et utopisk paradys på en eksotisk øy. Men vi trenger et kompass. Og vi trenger et fartøy. Og båten blir iallfall ikke til mens du
420 ror. Vi har én båt i flåten. Vi har Trondheims-konferansen. Vi har strukket kjølen til en sosial fagbevegelse. Uten den er en annen verden ikke mulig.

Takk for meg.

425

Kilde

www.attac.no

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/en-annen-verden-er-mulig-men-ikke-uten-fagbevegelsen>

430

435

440

445

450